

DE DEURNSCHE PEEL, NET OVER DE GRENS

VERSLAG VAN EEN EXCURSIE VAN DE HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

A.J.W. Lenders, Groenstraat 106, 6074 EL Melick

Op zaterdag 13 april 1996 hield de Herpetologische Studiegroep een excursie naar de Deurnsche Peel. De excursie was speciaal gericht op de inventarisatie van Gladde slangen, waarvan bekend is dat ze vrij veel in het gebied worden gezien. Hoewel het weer ideaal leek, viel het aantal reptielen dat werd waargenomen tegen. Waarschijnlijk was de temperatuur op deze onbewolkte lentedag vlak bij de grond al te hoog voor de meeste soorten, zodat ze zich op meer beschaduwde plekken ophielden. Desalniettemin hadden een vijftiental deelnemers er behoorlijk zin in, hetgeen resulteerde in een aantal zeer bijzondere waarnemingen.

HET GEBIED

De Deurnsche Peel maakt deel uit van de uitgestrekte veen- en moerasgebieden op de grens van Limburg en Brabant. Het gebied ligt in de gemeente Deurne en vanuit Limburg gezien dus net over de grens. In vergelijking met andere peelgebieden is de Deurnsche Peel nauwelijks ontsloten en daarmee voor het grote publiek slecht of niet toegankelijk. Dit maakt de Deurnsche Peel tot een uniek refugium voor veel faunagroepen die hier in alle rust kunnen fourageren en zich kunnen voortplan-

ten. Dit geldt behalve voor diverse zoogdieren en vogelsoorten met name voor de herpetofauna, in het bijzonder de reptielen. Het biotoop is zeer afwisselend. Naast veel grote waterpartijen (figuur 1) treffen we op de hogere delen naast loof- of naaldbos een open vergraste heide aan (figuur 2). Hierdoor is een sterke zoninstraling mogelijk waardoor sommige delen snel opwarmen en andere delen beschaduwde blijven. Tegelijkertijd biedt de vegetatiestructuur veel schuilmogelijkheden. Over het algemeen valt dit soort biotopen onder de kerngebieden voor de herpetofauna.

FIGUUR 1. De Peel wordt gekenmerkt door veel open waterpartijen (foto: Harry van Buggenum).

De excursie was opgesplitst in twee routes. De eerste route werd 's morgens gelopen in het gebied van de Soeloop ten noordwesten van Helenaveen. In de middag werd het gebied pal ten zuiden van het dorp Griendtsveen uitgekamd.

DE RESULTATEN

Zoals al bij eerdere excursies van de Herpetologische Studiegroep is gebleken, is de belangstelling voor de natuur bij herpetologen erg breed (VAN BUGGENUM, 1993). Waarschijnlijk heeft dit te maken met het beperkt aantal soorten reptielen en amfibieën dat in Nederland voorkomt. Bij de excursie op 13 april ging de belangstelling vooral uit naar diverse groepen waterorganismen. In tabel 1 zijn de soorten aangegeven die tijdens de excursie werden aangetroffen.

De Gladde slang, het doel van deze excursiedag, werd helaas slechts éénmaal gezien. Het betrof een juveniel dier uit 1995 dat in de namiddag zonnend langs een pad werd aangetroffen. Wel werden op diverse plekken hagedissen opgemerkt, maar ook de dichtheden hiervan waren minimaal. Zoals reeds eerder gememoreerd was het waarschijnlijk deze dag te warm voor een goede reptielen-inventarisatie. De amfibieën leverden een aantal verrassingen op. Allereerst betrof dit de Vinpootsalamander die welliswaar bekend is van het gebied (MARIJNISSEN, 1992), maar altijd in geringe dichtheden in de peelgebieden wordt gevonden. Ook nu werd slechts één vrouwelijk exemplaar gevangen in een ontwateringssloot. Verrassender evenwel was het grote aantal padden dat gebruik maakt van de sterk verzuurde wateren. Het voortplantingssucces moet door beschimmeling van de eisnoeren vrij gering zijn, toch werden tientallen eisnoeren in de veenputten aangetroffen. In dit kader was ook de vondst van de Kleine watersalamander een bijzonderheid, omdat ook deze soort normaal niet in verzuurde wateren tot

TABEL 1. Waarnemingen aan diverse faunagroepen tijdens de excursie van de Herpetologische Studiegroep in de Deurnsche Peel op 13 april 1996.

Soort	Helenaveen Amersfoortcoördinaten			Griendtsveen Amersfoortcoördinaten			Soort
	189 379	190 379	190 378	188 382	188 383	189 383	
Reptielen							
Coronella austriaca	.	.	.	+	.	.	Gladde slang
Lacerta vivipara	.	+	.	+	+	+	Levendbarende hagedis
Amfibieën							
Bufo bufo	+	+	.	+	+	.	Gewone pad
Rana arvalis	.	+	.	.	+	+	Heikikker
Rana esculenta synklepton	.	+	.	+	.	+	Groene kikker (onbepaald)
Rana klepton esculenta	.	+	+	.	.	.	Middelste groene kikker
Rana lessonae	.	+	.	.	.	+	Poelkikker
Rana temporaria	.	+	.	+	+	+	Bruine kikker
Triturus helveticus	.	+	.	.	.	.	Vinpootsalamander
Triturus vulgaris	.	+	.	+	.	.	Kleine watersalamander
Vissen							
Ictalurus nebulosus	.	+	.	.	.	.	Bruine Amerikaanse dwergmeerval
Lepomis gibbosus	.	+	.	.	.	.	Zonnebaars
Pungitius pungitius	.	+	.	.	.	.	Tiendornige stekelbaars
Umbra pygmaea	+	+	.	+	+	+	Amerikaanse hondsvi
Vliesvleugelige insecten							
Andrena spec.	+	+	.	+	.	.	Zandbij (onbepaald)
Bombus terrestris	+	+	+	+	.	.	Aardhommel
Formica pratensis (nest)	.	+	.	.	.	.	Zwartrugbosmier
Lasius fuliginosus (nest)	.	.	+	.	.	.	Glanzende houtmier
Nomada spec.	.	.	+	.	.	.	Wespbij (onbepaald)
Waterkevers							
Acilius canaliculatus	+	+	+	+	+	+	Kleine gegroefde waterkever
Acilius sulcatus	+	+	+	+	+	+	Gewone gegroefde waterkever
Agabus bipustulatus	.	+	+	+	+	+	Grote snelzwemmer
Agabus congener	.	.	.	.	.	+	
Agabus melanocornis	.	.	.	.	+	+	
Agabus sturmii	.	+	.	+	+	.	Bruine snelzwemmer
Colymbetes fuscus	.	+	.	.	.	.	Bruine duiker
Cybister lateralmarginalis	+	.	.	.	.	.	Tuimelaar
Dytiscus marginalis	+	+	+	+	.	.	Gewone geelgerande waterkever
Hydaticus seminiger	.	+	.	.	.	+	Halfzwarte plasduiker
Hyphydrus ovatus	.	+	.	+	+	.	Eironde watertor
Nartus grapii	.	+	.	.	.	.	
Rhantus exsoletus	.	+	+	.	.	.	Gewone slijktor
Rhantus suturalis	.	.	.	.	.	+	
Rhantus suturellus	.	.	.	.	+	+	
Waterwantsen							
Callicorixa praeusta	.	.	.	.	+	.	
Corixa dentipes	.	.	.	.	+	.	
Corixa punctata	.	+	.	.	.	.	
Hesperocorixa linnei	+	+	.	.	+	.	
Hesperocorixa sahlbergi	+	+	.	+	+	+	
Ilyocoris cimicoides	+	+	.	+	+	+	Platte waterwants
Nepa cinerea	.	.	.	+	.	.	Waterschorpioen
Notonecta glauca	+	+	.	.	.	.	Gewoon bootsmannetje
Notonecta maculata	+	+	.	.	.	.	Bont bootsmannetje
Notonecta obliqua	+	+	.	.	.	+	Zwart bootsmannetje
Overige waarnemingen							
Argyroneta aquatica	+	+	.	.	+	+	Waterspin
Aglais urticae	.	.	.	+	.	+	Kleine vos
Saturnia pavonia (cocoon)	.	.	.	+	.	.	Nachtpauwoog
Aegithalos caudatus (nestbouw)	+	.	.	.	.	.	Staartmees
Circus aeruginosus	.	.	.	+	.	.	Bruine kiekendief
Pandion haliaetus	.	.	.	+	.	.	Visarend

voortplanting komt. Uit de excursie werd duidelijk dat er qua herpetofauna-samenstelling geen verschil is tussen de Limburgse en Brabantse peelgebieden. Alle soorten die in de Mariapeel werden aangetoond (VAN DER COELEN, 1992), komen ook voor in de Deurnsche Peel.

Bij de vissoorten valt op dat het merendeel van de soorten Noordamerikaanse immigranten zijn. Van de Amerikaanse hondsvi is het bekend dat de soort zeer algemeen is in De Peel. Ze vormt waarschijnlijk het stapelvoedsel van een aantal visetende vogelsoorten die anders niet in het gebied zouden voorkomen. In de Soeloop werden daarnaast de Bruine Amerikaanse dwergmeerval en (tijdens een eerder veldbezoek) ook de Zonnebaars gezien. Al deze soorten zijn inmiddels volledig ingeburgerd (ARNOLD, 1990) en lijken zich vanuit Zuid-oost-Nederland verder uit te breiden.

Mede door het zonnige weer waren in het gehele gebied honderden zandbijen van het geslacht *Andrena* actief. Op sommige zandige koppen kon massaal de nestbouw van deze solitaire bijen worden bestudeerd.

Wespbijen kunnen worden beschouwd als sociale parasieten. Ze zijn niet in staat zelf pollen te verzamelen. Zo groeit het broed van wespbijen van het geslacht *Nomada* op in het nest van *Andrena*- of *Halictus*-soorten.

Opvallend was het grote aantal waterinsekten dat kon worden aangetoond. De meest bijzondere soorten zijn ongetwijfeld *Cybister lateralmarginalis* en *Nartus grapii*. Beide soorten zijn opgenomen in de Rode lijst van verdwenen en bedreigde Nederlandse waterkevers (CUPPEN, 1992) en worden daarin gerangschikt onder de categorie bedreigde soorten. Opmerkelijk is dat deze soorten niet werden aangetoond bij een recente macrofauna-inventarisatie in de Groote Peel (WERKGROEP HYDROBIOLOGIE MEC EINDHOVEN, 1993).

Al met al een geslaagde excursiedag met veel bijzondere waarnemingen net over de grens. Maar goed dat in De Peel veel grenzen vervaagen en dat we de meeste van de aangetroffen soorten ook in het Limburgse kunnen verwachten. En als op het eind van de excursie ook nog een Bruine kiekendief met in zijn spoor een Visarend de provinciegrens oversteekt kan de dag al helemaal niet meer kapot.

DANKWOORD

Onze dank gaat uit naar het Staatsbosbeheer voor de verleende ontheffingen en de begeleiding die beiden onontbeerlijk waren voor deze inventarisatie. Een bijzondere erkenning verdient Peter en Tine voor het Keyserlijke onthaal in de middagpauze. De volgende

excursie is al afgesproken en zal als deze lunchpauze zich heeft doorgesproken ongetwijfeld nog beter worden bezocht.

SUMMARY

REPORT OF AN EXCURSION TO THE DEURNSCHE PEEL

This excursion report concerns a visit to the Deurnsche Peel, a nature reserve in the east of the Dutch province of Noord-Brabant. The report includes a list of all reptiles, amphibians, fish and insects that were observed.

LITERATUUR

ARNOLD, A., 1990. Eingebürgerte Fischarten. Zur Biologie und Verbreitung allochthoner Wildfische in Europa. A. Ziemsen Verlag; Wittenberg/Lutherstadt.
BUGGENUM, H.J.M. VAN, 1993. Niet alleen Gladde slangen in de Groote Peel. Verslag van een excursie van de Herpetologische Studiegroep. Natuurhistorisch Maandblad 82: 62-64.

FIGUUR 2. Op de hogere delen domineert Pijpestrootje (foto: Harry van Buggenum).

COELEN, J.E.M. VAN DER (RED.), 1992. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Stichting RAVON; Maastricht, Nijmegen.
CUPPEN, H., 1992. Biologie. In: M.B.P. Drost, H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieukerken & M. Schreijer (red.). De Waterkevers van Nederland: 18-24. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging; Utrecht.

MARIJNISSEN, C.C.H., 1992. Vinpootsalamander. In: J.E.M. van der Coelen (red.). Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg: 69-79. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Stichting RAVON; Maastricht, Nijmegen.

WERKGROEP HYDROBIOLOGIE MEC EINDHOVEN, 1993. De Groote Peel als leefmilieu voor aquatische makrofauna. Staatsbosbeheer Regio Peel en Maas; Roermond.

VERENIGINGSNIEUWS

STICHTING DE LIERELEI, EEN NIEUWE RANK AAN DE GENOOTSCHAPS-BOOM

In het Zuidlimburgse heuvelland en in het stroomdal van de Maas is de Bosrank van oudsher een opvallende en fraaie verschijning. In zijn inventarisatie van de volksnamen van planten heeft Heukels destijds voor het nageslacht vastgelegd dat deze plant, *Clematis vitalba*, van oorsprong in Limburg de **lierelei** werd genoemd. Navraag leerde dat er ook nu nog Genootschapsleden zijn die de plant (ook) onder die naam kennen. Sinds enkele jaren is de rol die het Genootschap speelt in bescherming en ontwikkeling van natuur in Limburg sterk toegenomen. Ooit werden inventarisatiegegevens, die door de leden waren verzameld en toegevoegd aan het centrale gegevensbestand, verkocht aan overheden en particuliere bureaus, die er vervolgens interpretatie aan gaven. Dat was, gezien vanuit het Genootschap, niet de meest gelukkige gang van zaken. De leden waren niet altijd blij met de uitkomst van andermans interpretatie en voelden zich soms ook buitenspel gezet; tenslotte zijn zij bij uitstek de deskundigen. Ook financieel viel er wel wat te verbeteren. Tot dan was de gang

van zaken meestal als volgt. Inventarisatiegegevens – om niet door de leden beschikbaar gesteld aan het NHG – werden door de Stichting Natuurpublicaties Limburg (SNL) verkocht aan derden. De opbrengst gebruikt SNL voor de uitgave van natuurpublicaties door de leden, zoals themanummers van dit Maandblad, de financiering van Limburgse Vogels en van boeken over natuurhistorische onderwerpen. Daarna bewerkten derden de gegevens tot rapportage ten behoeve van landinrichting, beheersvisies, MER, en dergelijke meer. Het is met name dit laatste, waarbij dus onze eigen expertise buiten spel staat, waarin wij met “De Lierelei” verandering hopen te brengen.

In de nieuwe situatie is stichting “De Lierelei” een nieuwe partij in de markt. Indien een opdrachtgever op zoek gaat naar een bureau welk een rapportage moet maken over natuur in Limburg, kan die nu ook bij ons terecht. Voor de gegevenslevering verandert er niets: De Lierelei koopt de gegevens van SNL, voor dezelfde prijs als ieder ander bureau. Verschil is dat wij alles in het werk stellen om de eigen mensen in te schakelen bij de uitvoering van de opdracht. Daarbij gaan wij ervan uit dat professionele prestaties ook professioneel beloond moeten worden. Enerzijds is daardoor maximale deskundig-

heid gewaarborgd, anderzijds komen revenuen daar terecht waar wij ze het liefste zien: bij de leden en bij het Genootschap.

Statutair is De Lierelei een onder het Genootschap ressorterende stichting. Bestuursleden worden rechtstreeks aangewezen door het algemeen bestuur van het NHG. Eventuele revenuen verworven door De Lierelei komen via SNL weer ten goede aan de leden, bovenop de opbrengst van de gegevensverkoop door SNL. Dat betekent dus ook dat er *extra* inkomsten worden gegenereerd ten bate van het NHG.

Zoals Reinier Akkermans onlangs in het septembernummer (blz. 161) uiteen zette: het bestand met inventarisatiegegevens is het kapitaal van het Genootschap. De Lierelei is een extra mogelijkheid dat kapitaal te vermarkten, zowel ten bate van het Genootschap, als ten bate van de individuele leden als ook ten bate van de Limburgse natuur. Daarom roept nu – na het bestuur van het Genootschap – ook stichting De Lierelei u op: **verzamel gegevens en geef ze door**. Als u beschikbaar bent voor het meewerken aan het bewerken van gegevens, zorg dan dat wij dat weten. Nu al is er tekort aan medewerkers en dat tekort zal groeien!

Pierre Thomas

secretaris stichting De Lierelei